

Korszerű figyelmeztetés az erdők veszedelmére, s a fának oktalan pa- zarlására.

A haladási eszménél fogva mind az 1848-ik év előtti megyei gyűléseinkben, mind a hirlapok útján több tárgy pendített, s vitatott meg; egyedül erdeink maradának kellő figyelem nélkül; jelenleg azonban ezen ügy is lendületet nyervén, haladni látszik, — minek következtében jónak látám ezen figyelmeztetést közrebocsátani, s az erdőkre még máig is nyomasztólag ható visszaéléseket közelebről megismertetni.

Ugyanis tapasztalásból tudjuk, miként életünk első zsengejétől annak fogytáig minduntalan fára van szükségünk. — A gyermek születése után fában fürösztetik, házi bútoraink, gazdasági eszközeink, tömérdek gépek, és mívek nagyobbára fából készíttetnek; — hát az üveg-huták, vashámorok olvasztók, vaspályák, s egyéb gyárak évenkiat mennyi fát emésztenek? — világos tehát mikép a fa az első szükségek közé tartozván, hanyatló erdeink felsegállításáról valahára gondoskodni, azok czélszerű kezeléséről s fenntartásáról rendelkezni, a teendők sorában áll.

Ki az erdők állapotát több éveken át kissé nagyobb figyelemmel kíséré, tapasztalhatta, miként némelyek napról napra gyérülnek, mások ellenben végképen elenyésztek. —

Az erdők pusztulásának lényeges okai nézetem szerint a következőkben öszpontosulnak:

1-ör az emberinem szaporodása, s az ezzel kapcsolatban levő fa-fogyasztás.

2-ör az erdőszette vonatkozó törvények hiányos volta.

3-ör hibás, s eltévesztett igazgatás.

4-er, a fának rendkívüli pazarlása.

5-ör, urbéri faizás és legelő.

6-or, falopás, és

7-er, az erdei tüzek.

Vannak ugyan még több okok is melyek az erdők pusztulására kisebb vagy nagyobb befolyással bírnak, azonban itt azokat mellőzve, vizsgáljuk a fennebbieket egyenkint:

1-ör. Fényes Elek statistikája szerint a lelkek száma 1840-ik évben 11,367094-re tétetik, mely az utóbbi 1857-ik évi összeírásnál 12,323688-nak találtatott, és így Magyarhonban, Erdélyt ide nem értve a népesedés 17 év alatt 956597 lélekkel növekedett, melyből egy évre 56270 esik; miből természetesen következik, mikép a családok száma évenként növekedvén, a faemésztésnek is aránylag nagyobbodni kell.

2-szor. Az erdőkre vonatkozó 1836/40-dik évi törvényezikkek a thesianum Urbarium nyomán alkotvák, az erdők nyomasztó állapotán mitsem segítének, s az addig divatozó szokás mindenkben meghagyatván, a rajtok fekvő terhek miatt nyögnek, s észrevehetőleg pusztulnak. — Az erdősz a gazdasághoz kívántató épületi, szerszám, és tűzfának előállításán kívül még pénzbeli jövedelemről is, — melynek a tulajdonos szükségéhez képest tapasztalás szerint évről évre növekedni kell, — tartozik gondoskodni. Innét van, hogy a 100, 120 éves forda (Turnus) csaknem mindenütt kiküszöböltetvén, 40, 50 évre szállítatott le, minek eredménye a sarjerdőgazdálkodás, az erdőknek törüli nevelése, s legfeljebb ölfának vághatása, a nagyobb épületi fák ritkásága, s több helyeken végképeni elenyészte lön. — Sokan oly véleményen vannak, miként kisebb Turnus mellett hamarabb kerülvén egy egy helyre a vágás, bizonyos idő alatt, s így évenként több fát nyernek, mint a hosszabbra terjedő vágási rendszer mellett. — Ez azonban öncsalódás, s annak káros következményeit az utókor csalhatlanul érezni fogja. Ki a dologba kissé mélyebben belát, megfog győződni azon minden kétsegenkívüli tényről, hogy a nemesebb fanemeknél a szálerdő üzem s ennek megfelelő hoszu forda, nemcsak értékesebb,

hanem tényleg nagyobb famennyiséget szolgáltat évenként, mint a sarj-erdőüzem megfelelő kisebb forda mellett, ugyanazon erdőtéren.

A birtoktagosítást, az újabb törvények szüleményét, az erdőkre vonatkozólag közelebbről vizsgálván látandjuk; mikép Péternek erdeje, melyet talán nagy gond, fáradság, s költséggel nevelt, az osztály alkalmával Pálnak jut, s biróilag elhatároztatik, miszerént Péter a fát levágatván, azon részt Pálnak átengedni köteles, — mint ezt több példa Bihar, és Szabolcs megyében tanúsítja. S bárha az illetén erdők terjedelmökre nézve több ezer holdat nem tesznek, azok kivágatása a közönségre mégis felette káros. — Némelyek ugyan azt állítják, mikép a tagosítás által mindenkinek földje külön levén kiszabva, annak árkan elég fát nevelhet; — úgyde tapasztalásból tudjuk, miként az ilyen helyeken legfeljebb is hárs, juhar, nyár, és akáczfa tenyésztetik, s ezek az annyira becses tölgy-épületifát, makktermést, s gubacs vesztséget nem pótolják. — Azonban e tárgyról bővebben értekezni nem kívánván, egyedül azt jegyzem meg: hogy az új törvényeket a menyiben a régi szokás, s gyakorlat megtartását rendelik, s az erdőkön fekvő terheket sem nem korlátozzák, sem megnem szüntetik, hiányosoknak mondani méltán lehet.

3-szor. Köztudomásu dolog, mikép honunkban az erdők igazgatását a kincstáriakat, s néhány uradalombelieket kivéve, uradalmi prefektusok, inspektorok, ügyvédek, s udvarbírák viszik; — a közbirtokosok pedig egyet magok közül választván, az erdő igazgatását s kezelését arra bizzák, — az erdősz pedig általánosan mindenütt alárendelt szerepet visel. — A dolog ily állásánál — távol levén tőlem a legkisebb sérteni kívánó szándék, — bátor vagyok kérdeni: hogyan lehet azt kívánni, hogy olyan egyén, ki az erdőszetet nem tanulta, nem érti, azt helyesen kormányozza? mitől azonban oly sok függ! Vannak ugyan azok közt olyanok, kik az erdei rendszer átváltoztatásának szükségét belátják, s azt óhajtják is; de abbeli tudományuk hiányában azt eszközölni nem képesek; — valóban szánandó állapot; — de még inkább szánandók azok, kik a legjobb akarat, s tudományos miveltség mellett, bizonyos helybeli viszonyok, s hatásuk korlátolt köre miatt e részben

előre haladni akadályozva vannak. — A hibás igazgatásnak oka tehát a szükséges tudományok hiánya, s a tehetetlenség, — az elsőn a tervezett erdőszeti tanodák felállítását által lehet egyedül segíteni, — a másodikat a tudományosan művelt igazgató tisztnek engedendő szabad rendelkezés, s hatáskörének meg nem szorítása hárihatja el.

4-szer. Az erdők pusztulásának egyik károsabb befolyású oka a fapazarlás, vagyis annak a szükséges felüli használata. — Ennek következménye, hogy nevezetes erdők végképen elpusztultak, s több helyeken a szálások sarjerdőkbe változtak. — A fapazarlást, mely a fának fejszéveli elróvásában, céliránytalan, s fát vesztegető fütőkben, faházak építésében áll, — gátolni, nézetem szerint egy létesítendő erdei rendőrséget illetne.

A fapazarlás már az erdőben veszi eredetét, midőn t. i. a fa fűrész helyet fejszével daraboltatván, a tüzi fánál annak elróvása által tapasztalás szerint $\frac{1}{16}$ — $\frac{1}{10}$ — az az minden 100 ölből 6—10 öl vész el a nélkül, hogy annak az erdőtulajdonos legkisebb hasznát is venné.

A fütők hibás voltáról, ki a lakosok házáinál megfordult eléggé meggyőződhetett, s belátandja, mikép a kandallók helyébe állítandó kemenczék sokkal kevesebb fát emésztenének.

A lakosok házaira nézve, melyek erdő helyeken rendszerént fából építvék, már az 1807-dik évi országgyűlésen (art. 21. §. 17) határozatott, miszerént azok jövőre kőből, vagy földből építtessenek, mi azonban foganatba nem vétetvén továbbá is pium desiderium maradt, s azok a kösziklakkal bőven ellátott helyeken is, mainapig is fából készülnek, s oldalaik kibélelésére a legszebb fiatalok használtatnak.

5-ször. Az erdőkön egy egy nagyobb teher az urbéri faizásnál, s azzal kapcsolatban levő fedélfák kiszolgáltatásánál, s a legeltetési szolgálat gyakorlatánál nem fekszik. — Ennek szabályozására nézve alig lehet módot találni, s minden, mi e részben eddigelé történt, az: hogy az urbéres ezen joggal hetenkint két nap élvén, évenként 104 szekér fát égethetett el; — mi ha már egyes lakosnál oly szembetűnő, mit lehet egy egész helységről itélteni? némely helyeken e részben ugyan tétettek lépések, s a tűzfának kiszolgáltatása szekér számra határozta-

tolt, vagy a telki állományhoz alkalmaztatott, vagy pedig az évi vágás egy része engedtegett át a lakosoknak; — az utolsót már csak anyiból is helyesebbnek látom mivel ezen rendszer mellett a lakos egyedül a kijelölt térre levén szoritva, az egész erdőt dült- vagy száraz fa kereséssel fel nem járja, idejét arra nem vesztegeti, s November elejétől Martius végéig tartván a faizási idő, az erdőt minden évszakban nem barangolta, s kárt oly könnyen nem tehetett. — Ez azonban az urbéri rendezés behozatala által megváltozott, s a községek telki állományokhoz képest bizonyos erdőrésszel elégittetnek ki; minek, eddig szerzett tapasztalásom szerint az leend szomorú következése, miként a tulajdon hasznát be nem látó, s érdekét felnem fogó község a számára kihatott részt, főleg emporiális hely közelében mi hamar elpusztítandja, s végtére is az uraság erdejét ostromolja; — mit egyedül a közigazgatás befolyása, s szigorú felügyelete háríthat el.

Marha-legelő, s erdő nevelés egymással merően ellenkeznek. — A legeltetés azon helyeken, hol az urbéri szabályozás még végre nem hajtott, a vágások kivételével az egész erdőre ki szokott terjesztetni, s a közpásztor hiányában minden lakos marháját külön legelteti. — Innét származik a tömérdek fának leégetése, s az erdőnek tavasztól késő őszig tartó perzselése és sok erkölcstelenség, mi a népnevelés tekintetéből is figyelmet érdemel. — Hála a gondviselésnek, az urbéri rendezés a legelő elkülönítéséről is intézkedett.

6-szor. Azon sok viszontagságok közt, melyeknek az erdők kitétetvék, fő helyen áll a falopás. — Ez két okból szokott történni: a lopott fát t. i. a lakosok vagy egyenesen házi szükségökre fordítják, vagy pedig azzal kereskednek. — Az erdőre nézve mindenik egyiránt veszedelmes. — A lakosok áruhely közelében a fának kelendősége miatt ezt oly nagy mértékben gyakorolják, hogy a miatt földjeiket miveletlen hagyván egyedül falopásból élnek. — Ezen csaknem kiirthatatlan szokásnak eltörlése, vagy csak részbeni elfojtása rendőri befolyás által eszközölhető. — Az 1840-ik rendőri törvény erről ugyan gondoskodott; de vajmi kevés siker mutatkozik annak végrehajtásában!

7-er. Mily nagy károkat okoztak az erdei tüzek sok helyen, e-

léggé ismeretes, s bárha a lombosok ettől kivéve nincsenek, a fenyvesek e miatt legtöbbet szenvednek. — Az erdei tüzek leginkább a pásztorok, hamu- és szénégetők gondatlansága, a lakosok boszuállása, s haszonleséséből erednek, midőn t. i. a mult évi avart egyedül azon okból, hogy a helyett új fű nőhessen, gyujtyák meg; mely az erdőbeni legeltetés következménye levén, már csak annál fogva is veszedelmes, mivel a fiatalosokban okozott véghetetlen káron felül, valamint más gyujtogatót, úgy az erdőperzselőt is igen nehéz felfedezni. — Itt ismét a szabályozás, és a legelőelkülönözésének szüksége kézzel fogható.

Ezek főleg az okok melyek az erdők romlását eszközlik, s pusztulását siettetik. — Hazánk főkormányzséke a hon anyagi jólétéről gondoskodni hivatva lévén, óhajtható, miszerint az erdők hanyatló állapotát figyelembe véve, ez irányban addig is, míg ezen égető sükségen törvényhozási uton segítve leend, intézkedni méllóztatnék.

Verner Sebestyén.

Az erdei gesztmagvak érése, gyűjtése, épelése és megvizsgáltatása.

A legjobb kutfők után közli Erdődi Adolf.

(Folytatás.)

A bikkmakk gyűjtése és épelése.

A bikkmakk, mely szelidebb éghajlat alatt minden 3—5-ik évben, zordonabb hegységekben azonban csak minden 10—15-ik sőt 20-ik évben terem meg, Octoberben érik, s hullani kezd, miután tokja megnyilt.

A bikkek virágzását a lombhullás után meg lehet jövendőlni, miután a bimbót a rügytől az előbbeni nagysága és fehérebb színe által könnyű megkülömböztetni.